

Världsarvet Drottningholm; världsarvsplan 2021 - 2025

Innehåll

Världsarvet Drottningholm; världsarvsplan 2021 - 2025.....	1
Summary of the world heritage Royal Domain of Drottningholm 5 year plan.....	2
Sammanfattning världsarvet Drottningholms 5-årsplan.....	3
Inledning.....	4
Karta över världsarvsområdet.....	5
Universellt och gränsöverskridande värde (OUV).....	6
Historik och kulturhistoriska värden.....	6
Kulturhistoriska värden.....	9
Verksamheten idag och framåt.....	10
Världsarvet – en del i länets utveckling.....	10
Världsarvets bevarande.....	10
Pågående och planerade projekt som påverkar världsarvet.....	10
Säkerhet.....	11
Världsarvet och hållbar utveckling.....	12
Vård av byggnader och mark.....	12
Hållbar besöksmålsutveckling.....	13
Miljö.....	14
Utbildning och kunskapsspridning.....	14
Ekonomiska förutsättningar.....	15
Ledning och styrning - världsarvsråd.....	15
Analys av nuvarande organisation.....	16
Visioner för Världsarvet Drottningholm.....	17
Framgångsfaktorer.....	17
Världsarvet Drottningholms femårsplan.....	17
Målbild 2025.....	17
Målområden 2021 – 2025.....	18
Tillsyn.....	19
Bilaga 1, Statement of OUV (från UNESCO:s hemsida).....	20
Brief synthesis.....	20
Integrity.....	21
Authenticity.....	21

Protection and management requirements.....	21
Bilaga 2, Lagrum.....	23
Bilaga 3, Vägledande dokument.....	25

Summary of the world heritage Royal Domain of Drottningholm 5 year plan

Work on this updated 5-year plan began in 2018. When the corona pandemic struck in 2020, the conditions for the World Heritage Site as a tourist destination changed significantly, ie access to parts of the World Heritage Site was limited and the number of visitors thus decreased. This affects the financing of the world heritage, which with reduced visitor volumes sees reduced income for the Royal Court (of which Drottningholm's palace administration is a part) and which is one of the world heritage's main financiers. The effects of the corona pandemic are expected to last for several years to come.

The world heritage Royal Domain of Drottningholm's 5-year plan extends over the years 2021-2025. Initially, a description is given of the area's geography, history, architecture, leading figures in the creation of the World Heritage Site and the unique values that qualified Drottningholm as one of UNESCO's designated World Heritage Sites.

As the world heritage Royal Domain of Drottningholm faces major challenges, great emphasis is placed on the current situation description and what needs to be in focus in the next 5 years to preserve and develop the world heritage. In addition to the effects of the corona pandemic, the following factors are of particular importance to deal with:

- Develop the World Heritage Site as a destination, now also regarding the corona pandemic.
- Strengthen the financing of the world heritage, mainly through sustainable visitor destination development. There are insufficient financial resources for a satisfactory administration to ensure that the values of the world heritage are preserved in the long term and to finance the development of the activities and measures needed to manage the development of visitor destinations in a sustainable way. The financial appropriations have decreased in recent years, which has led and continues to lead to neglected maintenance. New sources of revenue need to be identified.
- The effects of the construction of the Stockholm bypass and the widening of road 261, which during the construction itself adversely affects the accessibility of the World Heritage Site. These effects persist throughout the period covered by the 5-year plan.
- The importance of developing the World Heritage in a regional context and strengthening the formal basis for World Heritage governance and management.

Sammanfattning världsarvet Drottningholms 5-årsplan

Arbetet med denna uppdaterade 5-årsplan inleddes under 2018. När corona-pandemin slog till under 2020 förändrades förutsättningarna för världsarvet som besöksmål väsentligt, dvs tillgängligheten till delar av världsarvet har begränsats och besökarantalet således minskat. Detta påverkar finansiering av världsarvet som med minskade besöksvolymerna ser minskade intäkter för de Kungliga Hovstaterna (som Drottningholms slottsförvaltning är en del av) och som är en av världsarvets huvudfinansiärer. Effekterna av corona-pandemin förväntas bestå under flera år framåt.

Världsarvet Drottningholms 5-årsplan sträcker sig över åren 2021-2025. Inledningsvis ges en beskrivning av områdets geografi, historia, arkitektur, tongivande personer i världsarvets skapande och de unika värden som kvalificerat Drottningholm som ett av UNESCO:s utpekade världsarv.

Då världsarvet Drottningholm står inför stora utmaningar så läggs stor vikt vid nulägesbeskrivningen och vad som behöver stå i fokus de kommande 5 åren för att bevara och utveckla världsarvet. Förutom effekterna från corona-pandemin så är följande faktorer av särskild vikt att hantera:

- Utveckla världsarvet som besöksmål, nu även med hänsyn till corona-pandemin.
- Stärka finansieringen av världsarvet, främst genom hållbar besöksmålsutveckling. Det saknas tillräckliga ekonomiska medel för en tillfredsställande förvaltning för att säkra att världsarvets värden bevaras långsiktigt samt för att finansiera utveckling av verksamheten och åtgärder som behövs för att på ett hållbart sätt hantera besöksmålsutvecklingen. De ekonomiska anslagen har minskat de senaste åren, vilket lett och fortsatt leder till eftersatt underhåll. Nya intäktskällor behöver identifieras.
- Effekterna av byggnationen av förbifart Stockholm och breddningen av väg 261 vilket under själva byggnationen menligt påverkar världsarvets tillgänglighet. Dessa effekter består under hela den period som 5-årsplanen omfattar.
- Vikten av att världsarvet utvecklas i ett regionalt sammanhang och stärka den formella grunden för världsarvets styrning och ledning.

Inledning

Drottningholms slottsområde är sedan 1991 ett världsarv. Det betyder att anläggningen uppfyller minst ett av de kriterier för universella värden som beskrivs i United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizations (Unesco) Världsarvskonvention.

Det är på grundval av kriterium 4 – ett enastående exempel på en typ av byggnad, arkitektonisk eller teknologisk anläggning eller landskap som illustrerar ett betydelsefullt skede i människans historia – som Drottningholms slottsområde har uppmärksammats.

Det övergripande målet med föreliggande världsarvsplan är att säkerställa världsarvets fortsatta universella värde och en hållbar utveckling. Arbetet med att bevara, använda och utveckla världsarvsområdet berör flera parter och följande plan är framtagen för att visa hur vi tillsammans kan genomföra detta på ett långsiktigt hållbart sätt. Innehållet i planen bygger bla på resultatet från senaste Period Reporting II, Operational guidelines och en ny aktuell analys av verksamheten.

Världsarvsplanen ska vara ett stöd i arbetet med och uppföljningen av världsarvsarbetet samt visa på riktlinjer för arbetet som fastställs i årliga handlingsplaner. Utvecklingsmöjligheter, riktlinjer och prioriteringsområden ska kunna utläsas och ansvarsfördelning framgå.

Världsarvsplanen anger både mål för de närmaste fem åren samt visar på kritiska framgångsfaktorer på längre sikt. Bevarande och utveckling kan bara ske om Världsarvsplanen är relevant och fokuserar på faktiska förutsättningar och aktuella behov för området.

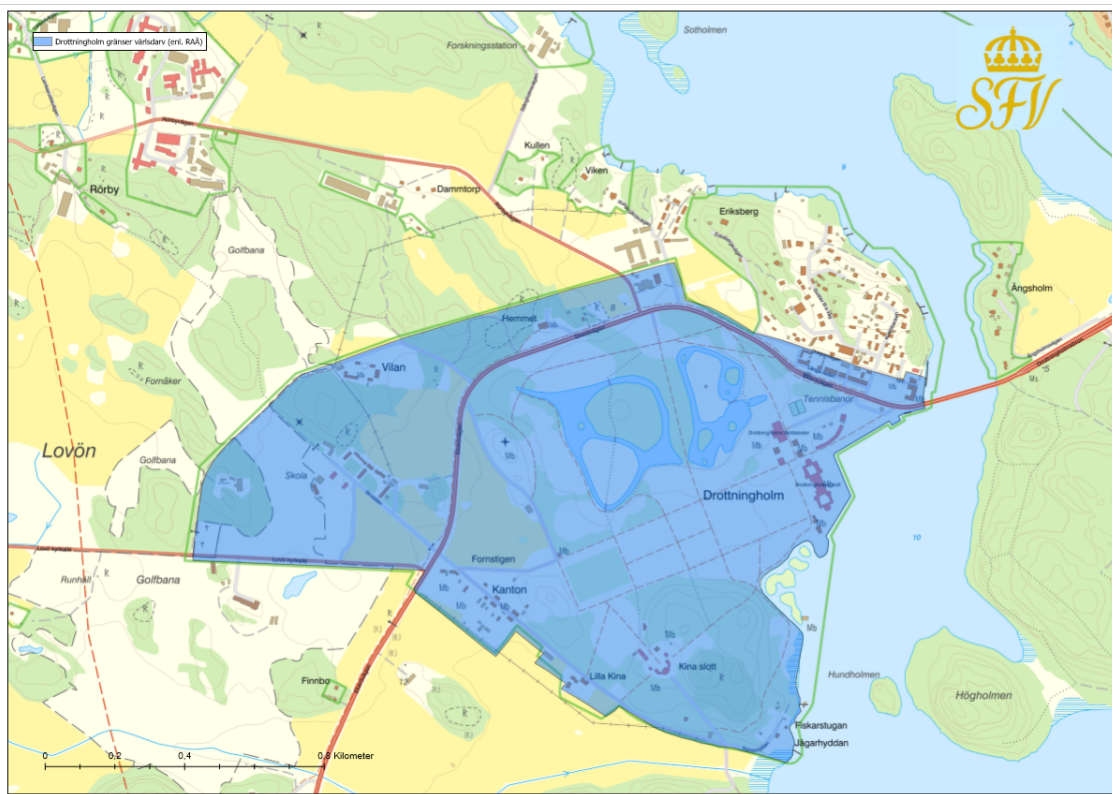
Världsarvsrådet, som samlar huvudaktörerna inom världsarvet Drottningholm, har tagit fram denna plan. Huvudaktörerna är Drottningholms slottsförvaltning, Drottningholms slottsteater, Ekerö kommun, Statens fastighetsverk samt Länsstyrelsen i Stockholms län. Arbetsgruppen har bestått av:

- Stefan Wirtén, slottsfogde, Drottningholms slottsförvaltning
- Eva Lundgren, kommunikation och försäljning, Drottningholms slottsteater
- Elisabet Lunde, chef kultur- och fritidsförvaltningen, Ekerö kommun
- Lena Flodin, senior advisor cultural heritage, Statens fastighetsverk
- Marie Edman Franzén, teknisk förvaltare, Statens fastighetsverk
- Louise Schlyter, kulturmiljöchef, Länsstyrelsen i Stockholms län
- Anders Bjurstam, extern konsult, Iter Konsult AB

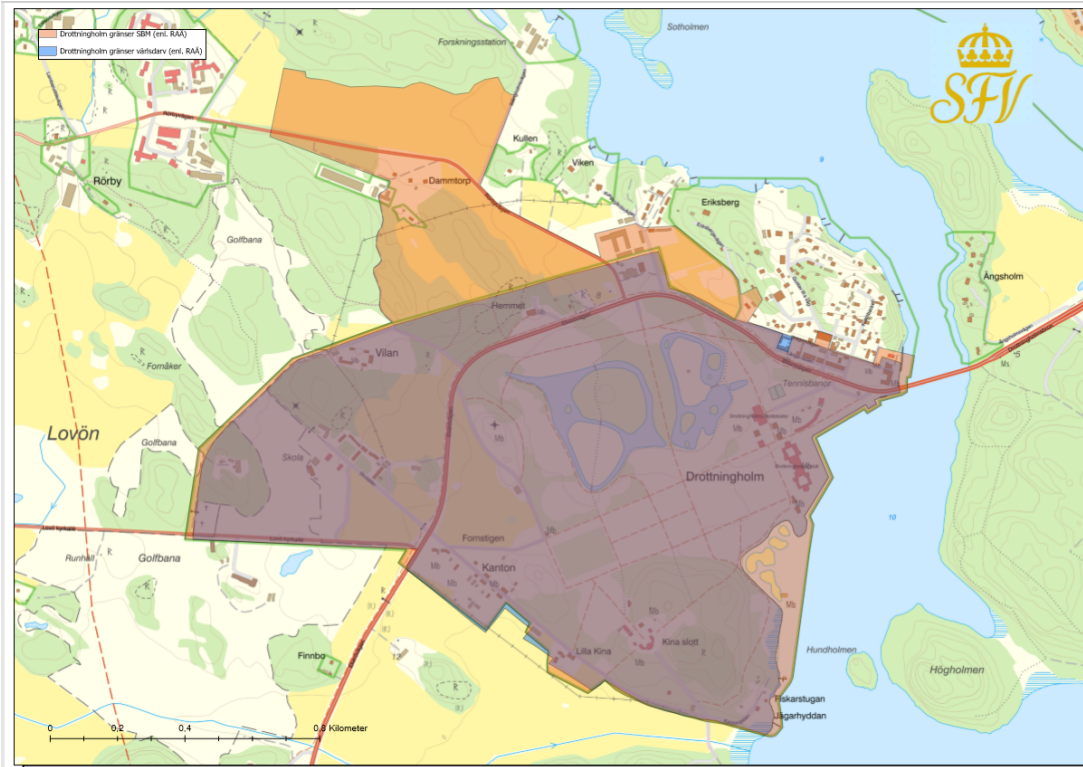
5-årsplanen vänder sig i första hand till de organisationer som deltar i Världsarvsrådet.

Karta över världsarvsområdet

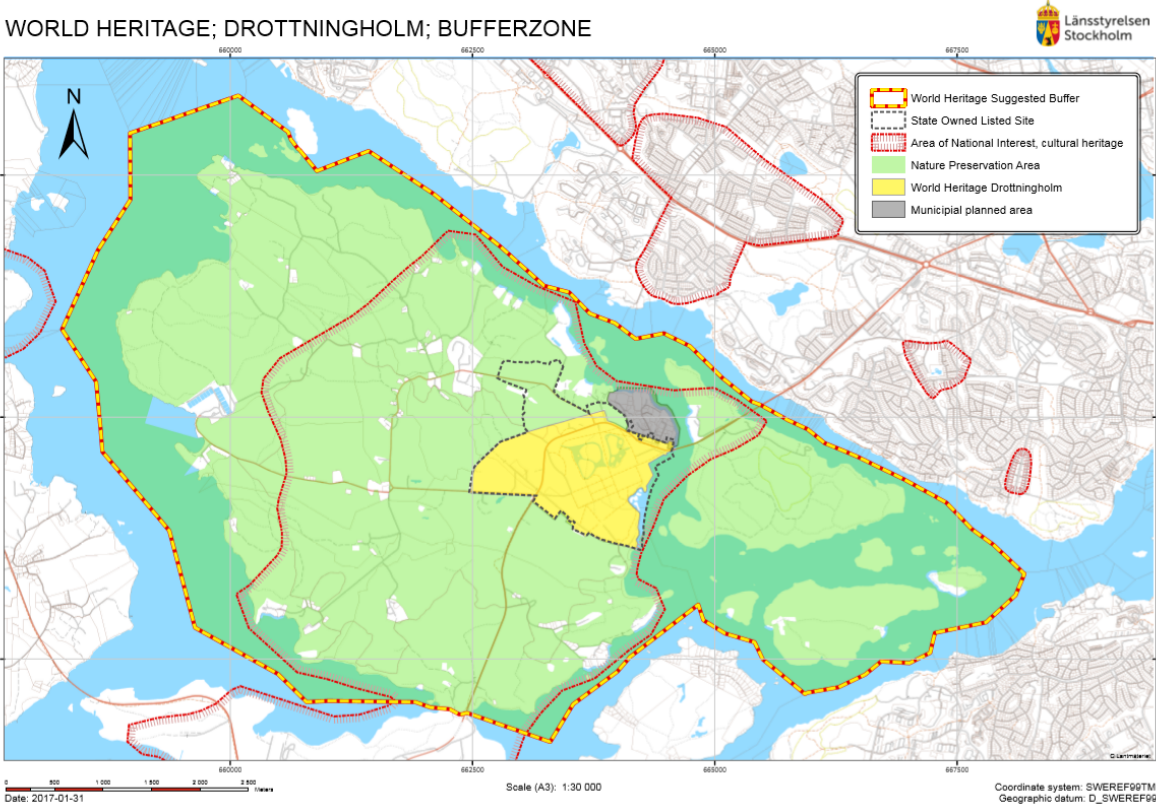
Karta över världsarvet Drottningholms slottsområde – med Drottningholms slott, slottsteater, Kina slott och parker. Det blåmarkerade området visar världsarvets skyddsområde.

Karta över världsarvet Drottningholm och gränser för det statliga byggnadsminnet – som utökats efter att världsarvsområdet tillkom för att tex inkludera Kungsgården. Det orange området visar det statliga byggnadsminnets skyddsområde och mörkare världsarvsområdet.

Kartan visar på Lovö naturreservat och världsarvet Drottningholm med buffertzoon.

Universellt och gränsöverskridande värde (OUV) samt skyddsområde

När Drottningholms slottsområde skrevs in på Världsarvslistan kom det därmed att betraktas som ett kulturarv med universellt och gränsöverskridande värde. Motiveringen vid utnämningen löd enligt följande: "Drottningholms slottsområde - med slott, teater, Kina slott och slottsparken - är det bäst bevarade exemplet på ett kungligt slott uppfört på 1700-talet i Sverige och som samtidigt är representativt för all europeisk kunglig arkitektur från denna tid, uppförd med Versailles som förebild och inspirationskälla."

Den 16 juni 2016 fastställde Unesco ett reviderat Statement of Outstanding Universal Value (SOUV) för Drottningholm som beskriver världsarvets universella värden utifrån vissa givna kriterier och krav. Drottningholm uppfyller kriterium 4 som säger att det ska vara ett enastående exempel på en byggnadstyp, arkitektoniskt eller teknologisk helhet eller ett landskap, som illustrerar en eller flera viktiga stadier i människans historia. Det reviderade Statement of OUV för Världsarvet Drottningholm är bifogat som bilaga 1.

2019 beslutade Unesco att Lovö naturreservat är buffertzonen för världsarvet Drottningholm.

Historik och kulturhistoriska värden

Drottningholms kungliga historia går tillbaka till 1500-talet då här fanns en kungsgård kallad Torvesund tillhörig Gustav Vasa. Hans son Johan III lät uppföra den allra första slottsbyggnaden på 1570-talet till sin hustru, drottning Katarina Jagellonica på platsen där nuvarande slott står. Änkedrottning Hedvig Eleonora köpte slottet 1661 men på nyårsaftonen samma år eldhärjades byggnaden. Hon anlät arkitekt Nicodemus Tessin d ä för att rita ett nytt slott, som kom att bli det nuvarande. Byggnadsarbetena startade 1662 och det nya slottet stod klart 37 år senare, 1699. Nicodemus Tessin d y fortsatte med arbetet med slottets inredningar efter pappans död, liksom med anläggningen av parken.

1744 gifte sig prinsessan Lovisa Ulrika av Preussen med den svenske tronföljaren Adolf Fredrik och fick som morgongåva överta Drottningholms slott. Hon gav arkitekten Carl Hårleman uppdraget att bygga på slottsflyglarna med en våning och barockens röda puts ersattes nu av ljust gult. Från denna period har även värdefulla inredningar bevarats. 1777 blev svenska staten tvungen att lösa in slottet på grund av Lovisa Ulrikas stora skulder och Drottningholms slott övergick till Gustav III.

Slottet har renoverats återkommande under 400 år men den mest genomgripande renoveringen gjordes 1907–1913 då värmeledningar och elektricitet drogs in. Vatten och avlopp förnyades och slottstaket lades om. Även invändigt gjordes stora renoveringar. Under en tjugofemårsperiod, fram till 1997, restaurerades stora trapphuset, biblioteket och rikssalen. Slottet utrustades nu också med ett heltäckande brandskydd. Kring 1980 renoverades framförallt den del av slottet som kungafamiljen använder för privat boende. År 1997 utgjorde starten för arbeten med att under fem år renovera fasaderna på Drottningholms slott. Slottet är sedan 1935 statligt byggnadsminne.

Sedan 1981 har den svenska kungafamiljen sitt hem på slottet. Stora delar av byggnaden visas för allmänheten.

Under 1700-talet var intresset för kinesisk och japansk konst på modet i Sverige och Europa. Det kom sig av de täta handelsförbindelserna genom Ostindiska kompaniet. Kung Adolf Fredrik lät bygga ett kinainspirerat träslott, **Kina slott**, som han gav i födelsedagspresent till sin drottning Lovisa Ulrika 1753.

10 år senare började man bygga en ny huvudbyggnad som ersatte det gamla träslottet. Slottsarkitekt Carl Fredrik Adelcrantz gjorde ritningarna. Två paviljonger byggdes samtidigt med slottet och ytterligare två, Kungens paviljong och Confidencen, stod redan klara och kunde användas under byggnadstiden. Det nya lustslottet uppfördes i tegel och fick ett böljande grönt tak och försågs med exotiska dekorationer.

Byggnaden är ett litet rokokoslott och själva byggnadskroppen har inga likheter med kinesiska byggnader. Det är i fasadernas lackröda väggar och skulpturala utsmyckningar som man ser den goda kunskapen om kinesisk byggnadskonst. På så vis förenas här både det europeiska och det exotiskt kinesiska. Hovintendent Jean Eric Rehn ledde arbetet med inredningen. Det nya Kina slott stod klart 1769.

I anslutning till Kina slott byggdes ett litet samhälle, **Canton**, upp efter samma mönster som de uppländska järnbruken. Här fanns tillverkning av produkter avsedda för hovet och inledningsvis ett försök till svensk sidetillverkning. Tillverkningen lades ner redan under 1700-talet och husen längs med Kantongatan har sedan dess framförallt varit bostäder.

Drottningholms slottsteater är en av världens få bevarade 1700-talsscener. Första gången ridån gick upp var i juli 1766. Här finns idag en högst levande verksamhet som drar operaintresserade gäster från hela världen.

Arkitekten Carl Fredrik Adelcrantz ritade teatern 1762 för Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika efter att en tidigare teaterbyggnad på platsen brunnit ned.

1791 lät Gustav III delvis bygga om teatern efter Louis Jean Desprez idé. En rad salonger inrymdes mot söder och den stora déjeunersalongen byggdes till mot väster där den engelska parken höll på att anläggas.

Under 1800-talet användes teaterlogerna som bostäder för hovet. I början av 1900-talet vaknade intresset för 1700-talet och även teaterbyggnaden återupptäcktes som en bevarad skatt med sitt maskineri och dekorer i behåll. Agne Beijer inrättade teatern som teatermuseum. Sedan 1930-talet spelas åter teater och opera på scenen.

Trädgårdarna och parkerna vittnar om såväl skiftande stilideal som lång kontinuitet. Tre olika parkområden kan urskiljas, en barockträdgård från 1680 - 1780-talet, en intimare formträdgård i rokokostil från 1750 - 1780-talet i anslutning till Kina slott samt en friare engelsk landskapspark från 1770-talet till början av 1800-talet. Barockträdgårdens restaurering inleddes på 1950-talet. Under perioden 1997 - 2012 förnyades lindalléerna i barockträdgården.

Det område som idag kallas **Malmen** fick stadsprivilegier 1782 under Gustav III:s regeringstid, delar av detta område ingår idag i världsarvsområdet. Där har bebyggelse funnits sedan 1500-talet men fick under 1700-talet ett uppsving då behoven av byggnader för övernattnings- och näringsidkande på platsen ökade.

Drottningholms kungsgård hette ursprungligen Glia och senare Torvesund och anlades på initiativ av Gustav Vasa. Kungsgården omfattade nästan hela Lovö socken på Lovön. På platsen för kungsgårdens huvudbyggnad uppfördes 1579 föregångaren till Drottningholms slott. Många av torpen och arbetarbostäderna finns kvar idag, antingen för permanentboende eller som fritidshus. Kungsgården ingår i det statliga byggnadsminnet utanför världsarvsområdet.

Bebyggelsen som idag kallas Drottningholms kungsgård ritades 1914 av arkitekten Sigge Cronstedt. Här finns numera ridstall och växthus.

Drottningholms slottsanläggning representerar som kungligt slott med långvarigt statligt ägande en del av Sveriges historia och nationella kulturarv. Det är ytterst värdefullt att området fortfarande brukas i sin helhet som en levande kunglig miljö.

Lägesbeskrivning

Området Drottningholm på Lovön utanför Stockholm består av Drottningholms slott, Kina slott, Drottningholms slottsteater samt ett flertal andra byggnader omgivet av ett parkområde. 2019-06-07 beslutade Unesco att Lovö naturreservat utgör buffertzonen till världsarvet Drottningholms slottsområde.

Län, kommun: Stockholms län (AB), Ekerö kommun

Församling: Lovö församling

Fastighetsbeteckning: Drottningholm 1:1; Rinkeby 1:2

Areal: Världsarvsområde 168,5 ha, buffertzonen 3227,6 ha, varav 2090,2 ha landområde. Statliga byggnadsminnet 213,5 ha.

Ägare: Svenska staten

Förvaltare: Statens fastighetsverk (SFV)

Dispositions rätt: Hans Majestät Konungen har dispositionsrätt över området. På uppdrag av Hans Majestät Konungen företräder Ståthållarämbetet denna dispositionsrätt.

Verksamhet: Kungligt residens, besöksmål, friluftsliv, bostäder, teaterföreställningar, serveringar

Skydd: Statligt byggnadsminne sedan 1935 med skyddsbestämmelser från 2014.

Världsarv sedan 1991.

Drottningholms slottsområde utmärks av stora arkitektur- och byggnadshistoriska värden. Det är Sveriges främsta barock- och rokokoplanläggning och saknar motstycke i landet. Några av landets absolut främsta barockinteriörer finns vid Drottningholm i form av paradsängkammaren samt det stora trapphuset i slottet. Vidare finns även framstående rokokointeriörer, bland annat biblioteket i slottet, interiörer i Kina slott samt teaterbyggnaden. Byggnader, trädgårdar, inredning och detaljer samverkar i en unik helhet. Flera byggnader med bevarade originalyttskikt finns inom Drottningholms slottsområde. Exempel på detta är ytskiktet i slottsteatern.

Flera betydande tidsepoker går tydligt att utläsa ur de olika byggnaderna med huvudslott, lustslott, teater och parkbyggnader tillsammans med de tre trädgårds- och parkstilarna. De visar upp svensk och europeisk arkitekturhistoria från framförallt 1600-talets slut till 1700-talets slut.

Arkitektur och gestaltning berättar vidare om rådande tidsanda och samhällsutveckling och manifesterar de kungliga bygherrarnas ideal i ett svenskt och europeiskt perspektiv. Ett spektrum kan tydas från stormaktstidens 1600-tal över frihetstidens och 1700-talets mitt fram till 1700-talets slut och den gustavianska eran.

Inspiration till 1600-talets Drottningholm hämtades bland annat från franska Vaux-le-Vicomte och André Le Nôtres trädgårdskonst. Inspirationskällor som några år senare även kom att användas vid slottet Versailles.

Den status i riket och symbolvärdet för kungamakten som anläggningen representerar har åstadkommit med hjälp av kunniga beställare och arkitekter. Änkedrottningen Hedvig Eleonora tillsammans med Nicodemus Tessin d.ä. och d.y. och Johan Hårleman; drottning Lovisa Ulrika och kung Adolf Fredrik tillsammans med Carl Hårleman, Carl Fredrik Adelcrantz, Jean Erik Rehn och Carl Johan Cronstedt samt Gustav III tillsammans med Fredrik Magnus Piper, Louis Jean Desprez, Carl Christoffer Gjörwell och Olof Tempelman; under 1800- och 1900-talen bland annat Agi Lindegren, Ivar Tengbom, Sven-Ivar Lind, Ove Hidemark, Walter Bauer och Jan Lisinski.

Buffertzonen sammanfaller till sina yttre gränser med det naturreservat, Lovö naturreservat, som beslutades av Länsstyrelsen i Stockholm 2014. Gränserna utgår från området ägarhistorik och kulturvärden som är gemensamma med världsarvsområdet. Syftet är att bevara ett stort, kulturpräglat tätortsnära naturområde med värdefulla naturmiljöer, värden för friluftslivet och ett historiskt sammanhängande odlingslandskap. Det omgivande landskapet har varit en del av kungens gods innehav sedan 1500-talet. Landskapets karaktär är ett resultat av det sätt landskapet har använts och brukats i syfte att tillgodose kungen och det kungliga hushållets behov av förnödenheter. Det kontinuerliga historiska brukandet kan fortfarande avläsas i landskapet.

Verksamheten idag och framåt

Idag inrymmer Drottningholms slottsområde såväl bostäder som flera parallella verksamheter. Huvudsakligen innebär verksamheterna turism och teaterverksamhet. Drottningholm är också konungens och drottningens bostad.

Världsarvet – en del i länets utveckling

Världsarvet Drottningholm är en viktig del i länets utveckling som destinationsmål samtidigt som det också starkt påverkas av länets utveckling, bland annat genom en ökande befolkning. Det innebär också ett tryck på världsarvet att hantera ökande volymer av besökare och turister, såväl som att hantera länets behov av förbättrade trafikleder.

Världsarvet Drottningholm är starkt beroende av att utvecklas i ett regionalt sammanhang. Idag är denna samordning inte tillfredsställande vilket innebär att länets tre världsarv driver sina egna frågor. Det finns därför ett stort behov av att stärka ledning och styrning av världsarvet Drottningholm och samordna detta inom länet tillsammans med länets övriga världsarv och där det är tillämpligt, i enlighet med den nationella strategin.

Ett krav från regeringen i deras beslut om att genomföra Förbifart Stockholm och utbyggnad av väg 261 var att det skulle inrättas ett natur- (kultur-) reservat på Lovö. Från Unesco finns ett krav på att de världsarv som saknar en buffertzona med fastställda gränser, ska få en sådan fastställd. Detta krav fanns inte när Drottningholm blev ett världsarv 1991 och därför har processen gjorts i efterhand. I juni 2019 beslutade Unesco att Lovö naturreservat utgör världsarvets buffertzona (skyddsområde). En buffertzona ska främst stärka skyddet och bevarandet av världsarvet, men i fallet Lovö stärker det även skyddet av det omgivande landskapet med starka historiska kopplingar till kungahusets försörjning.

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har haft i uppdrag av regeringen att utarbeta en nationell världsarvsstrategi. Rapporten lämnades in i oktober 2019 och gäller från 1 november 2019. Den ger

en samlad beskrivning av hur Sverige arbetar med Unescos Världsarvskonvention och hur arbetet ska inriktas framöver. Syftet är att tydliggöra roller, ansvar och framtida inriktning i arbetet med de svenska världsarven och världsarvskonventionen.

Världsarvets bevarande

Pågående och planerade projekt som påverkar världsarvet

Inom perioden 2019 – 2023 kommer omfattande vägbyggnationer (Förbifart Stockholm och en breddning av väg 261) att påtagligt negativt påverka tillgängligheten till världsarvet.

Anläggningsarbetena kan också riskera att skada byggnader m.m.

En stadigt ökande besökskurva har drastiskt stannat av med anledning av coronapandemin 2020 vilket påverkar det ekonomiska förutsättningarna lika drastiskt de kommande åren, då färre besökare innebär lägre intäktsnivåer.

I samband med planeringen av de omfattande vägbyggnationerna har Trafikverket låtit göra två kulturarvskonsekvensbedömningar, så kallade Heritage Impact Assessments, HIA.

En HIA kan genomföras när ett världsarv bedöms vara i fara. Stater ska anmäla åtgärder som antas kunna påverka ett världsarvs värden till Unescos världsarvscenter som då kan begära en mer utförlig analys av vilken påverkan förändringarna kan ha på världsarvet.

Analysen i HIA:n syftar till att utvärdera de planerade vägprojektens inverkan på världsarvet Drottningholms värden och föreslå möjliga skadeförebyggande åtgärder. Det gäller dels breddningen av väg 261, dels Förbifart Stockholm som ansluter till Ekerövägen via två cirkulationsplatser på Lovön.

Analysen visar att vägprojekten kommer att påverka världsarvet, både positivt och negativt. Den betonar även att trafikmängden behöver begränsas. Trafikvolymerna är i dag högre än 1991 när Drottningholm togs upp på världsarvslistan. HIA:n lyfter fram att Förbifart Stockholm är den viktigaste åtgärden för att minska trafiken genom världsarvet.

HIA:n lyfter även upp ett antal förslag som berör förvaltningen av världsarvet Drottningholm som behovet av att ta fram en fysisk utvecklingsplan för att stödja en integrerad förvaltning av hela området av världsarvet, inkluderat buffertzonen.

I denna bör beaktas:

- Att öka och synliggöra förståelsen för hela Drottningholms slottsområde och dess samband med den föreslagna buffertzonen på Lovön.
- Att tänka om när det gäller entrén till världsarvet från Ekerö. Denna del fungerar i dag som en "baksida", men den bör snarare betraktas som en andra huvudentré till världsarvet. En sådan lösning skulle också öppna upp möjligheten att välkomna besökare som kommer från Ekerö till världsarvet.
- I detta sammanhang bör det också undersökas hur man kan minska den negativa visuella påverkan av Ekerövägen mellan Vilan och Kanton och förlusten av världsarvets funktionella samband genom Skolallén och Lovö kyrkallé till omgivningarna.
- Att förbättra trafikflödet genom världsarvet. Detta avser särskilt hur besöksstrafiken hanteras vid Malmen och Kanton.

Viktiga prioriteringar under den närmsta tiden är därför att tillsammans med övriga aktörer i vägbyggnationerna:

- Minimera vägbyggnationernas negativa påverkan.
- Fortsatt bygga ut och förbättra publik tillgänglighet och mottagande.

I HIA:n lyfts också fram att fler berörda aktörer, exempelvis Ekerö kommun, ska ingå i framtagandet av en världsarvsplan och i arbetet med att implementera denna.

Även världsarvet Drottningholm påverkas av säkerhetsläget och krav på ökad säkerhet för boende och besökare. Frågan hanteras av Ståthållarämbetet inom Kungliga Hovstaterna.

Världsarvet och hållbar utveckling

Världsarvsrådet ser inga omedelbara risker eller hot i form av förändrat klimat och försämrad miljö utöver:

- De som tagits om hand i de underhållsplaner för mark och byggnader som redan finns eller är under framtagande.
- De risker som framgår i Ekerö kommuns översiktsplan "Översiktsplan Ekerö kommun till år 2030 – med sikt på år 2050".
- De planer som tas fram för klimatanpassning.

Inom Hovstaterna och Statens fastighetsverk pågår ett arbete med att ytterligare förstärka arbetet med miljö och hållbarhet. Drottningholms slottsförvaltning och Statens fastighetsverk har redan kommit långt i arbetet när det gäller tex skötsel och vård av parker och anläggningar och sortering av avfall. Nuvarande projekt inom Hovstaterna tar sikte på att skapa tydlighet i hur Hovstaterna förhåller sig till Agenda 2030-målen och ta fram en gemensam struktur för hur ytterligare anpassningar och förbättringar ska ske i överensstämmelse med Agenda 2030.

SFV har inom ramen för sitt uppdrag ett ansvar för att bidra till målen i Agenda 2030. Dessa har integrerats i SFV:s verksamhetsstrategi och är en del av verksamhetsplaneringen. SFV ska bland annat skydda och trygga kultur- och naturarv, och bruka skogar hållbart. 2019 införde SFV en ansvarskod för leverantörer som ett avtalsvillkor. Den innehåller krav på hållbarhetspolicy, miljöansvar och vara ett föredöme i etiska frågor och verka för ett öppet klimat.

Vård av byggnader och mark

Drottningholms slottsområde har alltsedan det togs i bruk som kungsgård vid 1500-talets mitt använts kontinuerligt. Vissa perioder har varit mer betydelsefulla och inneburit större förändringar medan andra har präglats av underhåll och konservering.

För att framtida generationer ska få möjlighet att besöka och uppleva världsarvet måste området vårdas och underhållas kontinuerligt. Alla byggnader, trädgårdar och parker förfaller om de inte underhålls.

Ambitionen är att förbättra tillståndet vid världsarvsområdet utan att kompromissa med dess autenticitet och integritet.

Bevarandefrågor måste hela tiden ställas i förhållande till den praktiska användningen av området. Kulturturism är den dominerande delen av verksamheten men delar av världsarvet används även som bostäder och arbetsplatser.

Det övergripande förhållningssättet gällande konservering, bevarande och restaurering är att minimera ingreppen och använda för ändamålet lämpliga metoder och material. Åtgärder ska genomföras med stor respekt för originalmaterial av vital betydelse, och utbyte av material ska undvikas så långt som möjligt. Likaledes är respekten för stilideal från olika epoker, inkluderat tidigare restaureringar, av vikt.

Det finns vårdprogram för slottsparken och de flesta av byggnaderna inom området.

Statens fastighetsverk tar, förutom så kallade vårdprogram, fram treåriga underhållsplaner för världsarvsområdet.

I Sverige finns ingen särskild lagstiftning som gäller för världsarv och buffertzoner, utan de skyddas genom befintlig lagstiftning och tillämpning. De viktigaste lagrummen för världsarvet Drottningholm beskrivs i bilaga 2, Lagrum.

I bilaga 3 listas vägledande dokument för världsarvet Drottningholm.

Hållbar besöksmålsutveckling

Kommunikation, dialog och samverkan med intressenter och besökare blir allt viktigare. Att synas i för intressenter och besökare relevanta sammanhang innebär att fler besökare hittar till och uppskattar världsarvet. Det finns därför ett stort behov av att bygga ut och förstärka kommunikation och dialog med prioriterade intressenter och målgrupper lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

Den kungliga familjen har sitt åretruntboende i en del av slottet. Denna del av slottet samt omgivande delar av parken är därför reserverad för den. Genom den kungliga familjens aktiva intresse för verksamheten har slottet varit tillgängligt för allmänheten sedan kungens tillträde 1973.

Trädgårdarna och parkområdet används för rekreation året runt, av både närboende och de som arbetar i närmiljön såväl som av turister. Parkområdet är öppet för besökare utan entréavgift och är en plats där alla kan njuta av och uppskatta både kulturella värden och naturvärden. Skönheten och harmonin i området uppskattas av många liksom det historiska sammanhanget.

Världsarvet Drottningholm, som många andra världsarv, har ett stort intresse för allmänheten och berättar om Sveriges historia oavsett världsarvsutnämningen. Med det stora besöksantalet följer också behovet av att området har en hållbar utveckling där alla intressen vägs in. För att uppnå det är det av vikt att världsarvets värden förmedlas till besökare och presenteras på ett sådant sätt att besöket ger kunskap, fördjupad förståelse och uppskattning.

Området besöks årligen av över 1 000 000 personer och är en av Stockholmsområdets mest välbesökta platser. Slotten och teatern hålls öppna för allmänheten stora delar av året, och besökarna erbjuds regelbundet visningar på Drottningholms slott, Kina slott, teatern och i Evert Lundquists ateljé. Bokade visningar hålls även på Museum de Vries. Förutom visningsverksamheten är teaterföreställningarna en viktig del av världsarvets verksamhet.

Det växande antalet besökare ställer nya krav på att utveckla mottagandet av besökarna, såväl i riktningen att hållbart kunna hantera tillväxten såväl som att utveckla innehåll och upplevelse för besökare. Hur detta ska finansieras blir en viktig fråga att adressera i det kommande arbetet.

Området har betydelse som arbetsgivare inom Ekerö kommun och länet. Flera olika företag och organisationer ser fördelar med att samarbeta med världsarvet och dess huvudaktörer där

gemensamma ansträngningar kan leda till fördelar. Detta är förstås ömsesidigt och framöver kommer det bli allt viktigare att utveckla samarbeten och partnerskap med olika aktörer med syftet att stärka världsarvets verksamhet.

På området finns café, restaurang, parkeringar, toaletter, två butiker och ett besökscenter. Det finns även parkeringsmöjligheter och toaletter för personer med funktionsvariation. Inom området finns på flera platser skyltar med information som visar områdeskartor och berättar om byggnadernas och parkens historik. Tillfällig information i form av broschyrer och affischer sätts upp i samband med temporära insatser som exempelvis föryngring av lindalléerna samt vid olika evenemang på området. Även i Lovö naturreservat finns skyltar som berättar om naturreservatet och informerar om vandringsleder och tillgänglighet. Dock saknas inom världsarvet information om världsarv och världsarvskonventionen.

Besökscentrat inrymmer idag besöksinformation, biljettförsäljning, butik samt café- och restaurangverksamhet. Besökscentret har ett stort behov av att utvecklas för att förbättra mottagande och tillgänglighet för en ökande publik.

Faciliteterna i området är inte tillfredsställande och det finns fortfarande utrymme för att förbättra dem. Byggnaderna som idag inrymmer faciliteter för att ta emot besökare är äldre historiska byggnader. Dessa byggnader är inte möjliga att fullt ut anpassas och de slits genom dessa aktiviteter. Samtidigt är det viktigt att nya byggnader i området inte påverkar världsarvets autenticitet och upplevelsevärden negativt.

Kommunikationerna till världsarvet kommer, under den period som planen avser, att väsentligt påverkas av ombyggnationen av väg 261.

Miljö

Drottningholms slottsförvaltning ligger i framkant gällande hållbart underhåll, skötsel och vård av världsarvsområdet. Samtliga maskiner och fordon drivs med miljöbränsle och el. Kemiska bekämpningsmedel används inte och restriktivitet finns för användning av konstgödsel. Allt avfall källsorteras och i slottsparken finns anvisade behållare för olika avfallsprodukter vilket därmed inkluderar turister och andra besökare i ett medvetet miljötänkande.

Utbildning och kunskapsspridning

Information och utbildning är enligt Världsarvskonventionen en av de viktigaste uppgifterna världsarven har att arbeta med, vilket nämns i konventionens artikel 27.

Världsarvet ska stå för en berättelse som engagerar och det ska vara en källa för lokal, regional och nationell identitet.

Det finns idag inte en tillfredsställande medvetenhet om områdets världsarvsstatus vare sig hos besökare eller lokala organisationer, myndigheter och företag – kunskapen behöver förbättras.

De publika aktiviteterna bör bland annat inspirera besökare att lära sig mer om Drottningholm och andra världsarv. Aktiviteterna är också ett sätt att informera om aktuell forskning om världsarvet och aktuella arbeten som pågår inom och intill världsarvet. Nya digitala möjligheter kan också användas för att vidareutveckla den pedagogiska verksamheten.

Genom att världsarvet med sina olika byggnader och trädgårdar visar på flera viktiga epoker i den svenska historien från 1600-talet och fram till idag, kan dess historia och värden förmedlas både till närboende, svenska och utländska besökare och är därför en betydande kunskapskälla.

Sommarsäsongens opera- och balettföreställningar på Drottningholms slottsteater är även ur ett internationellt perspektiv unika både för att de bedrivs på en från 1700-talet bevarad teater samt genom sina innehållsliga ambitioner och konstnärliga nivå. Verksamheten har erövat en ställning som svensk spjutspets i internationellt konstskapande både vad avser opera, musicerande på tidstroga instrument och nyskapade baletter efter historiska förebilder.

Den pedagogiska verksamheten är viktig. Världsarvet är ett viktigt besöksmål för barn från alla socioekonomiska grupper. Särskilda satsningar på skolor görs och en medveten strategi som vänder sig till alla årskurser samt inkluderar unga med funktionsvariation är önskvärd. Det är också viktigt att utbildning sker internt av den personal som möter besökarna såväl som all personal som arbetar med världsarvet.

Extern kommunikation pågår kontinuerligt i form av information, publikationer och genom de tre huvudintressenterna Ståthållarämbetet, Drottningholms Slottsteater och Statens Fastighetsverk deltagande i olika nätverk och organisationer. Internt är det en angelägen uppgift att på alla nivåer förankra världsarvsuppdraget. Detta är ett arbete som initialt innebär en mer aktiv process, men som ständigt bör vara föremål för uppföljning och diskussion.

Ekonomiska förutsättningar

Världsarvet Drottningholms ekonomi och finansieringskällor är i huvudsak uppdelade på Statens Fastighetsverk, Ståthållarämbetet och Drottningholms slottsteater som har separata ekonomier. Statens fastighetsverk ansvarar för vård, underhåll och restaurering av byggnader, trädgårdar, parkområden och Lövö naturreservat.

Ståthållarämbetet finansierar de publika aktiviteterna och Drottningholms slottsförvaltning finansierar daglig skötsel av parken.

Drottningholms slottsteater finansierar sina föreställningar och visningsverksamheten.

Huvudfinansiärerna erhåller statliga medel, men en stor del av verksamheten finansieras via externa intäkter från publik verksamhet, framför allt entréintäkter. Detta utgör en betydande del av ekonomin kring världsarvet. Över 1 000 000 besökare kommer till området varje år, varav över 200 000 betalar entré till slotten, teaterns visningar eller föreställningar.

Världsarvet Drottningholm som sådant saknar finansiering och är helt beroende av finansiella och personella resurser från de tre huvudintressenterna. Områdets världsarvsutnämning har inte inneburit att det finns något extra finansiellt stöd, bl.a. då det saknas statliga medel riktade till de svenska världsarven.

Det saknas tillräckliga ekonomiska medel för en tillfredsställande förvaltning för att säkra att världsarvets värden bevaras långsiktigt. Det saknas även ekonomiska medel för att finansiera utveckling av verksamheten. Det finns nu en osäkerhet kring kommande års intäkter från turister, vilket gör frågan om finansiering än mer angelägen. De ekonomiska anslagen har minskat de senaste åren, vilket lett och fortsatt leder till eftersatt underhåll.

Nya intäktskällor behöver identifieras.

Tillgången till utbildad personal är god inom konservering, förvaltning, marknadsföring, pedagogiskt utbildad personal samt för ansvariga för de publika aktiviteterna.

Ledning och styrning - världsarvsråd

Världsarvets förvaltning och utveckling hanteras i ett gemensamt forum; **världsarvsrådet**. Världsarvsrådet utgörs idag av Statens fastighetsverk, Ståthållarämbetet genom Drottningholms slottsförvaltning, Stiftelsen Drottningholms slottsteater, Ekerö kommun och Länsstyrelsen i Stockholms län. Deltagarna i rådet har ett gemensamt ansvar för förvaltning och utveckling av världsarvet Drottningholm.

Drottningholms slottsområde och stora delar av Lovö ägs av svenska staten. **Statens fastighetsverk** representerar staten som ägare och har ansvaret för fastighetsförvaltningen. I detta ligger ekonomisk och juridisk förvaltning, långsiktig planering, underhåll och drift av byggnader och anläggningar samt underhåll och restaurering av parken. Ett kontinuerligt samarbete finns med Riksantikvarieämbetet avseende frågor rörande statliga byggnadsminnet och övergripande Unesco-frågor.

Ståthållarämbetet, del av Kungliga Hovstaterna, företräder Hans Majestät Konungens dispositionsrätt och ansvarar för de publika aktiviteterna genom avdelningen för publik verksamhet. Drottningholms slottsförvaltning beslutar om användning av slottspark och byggnader och svarar för lokalvård och den dagliga skötseln av parken samt förvaltningen av Drottningholms Kungsgård.

Stiftelsen **Drottningholms slottsteater** ansvarar för verksamheten i Slottsteatern. Stiftelsens uppdrag är att vidga kännedomen om teaterkonstens historia bland annat genom föreställnings- och visningsverksamhet.

Länsstyrelsen i Stockholms län ansvarar för kulturmiljövården i länet och övrig samhällsplanering på länsnivå. För världsarven inom länet har länsstyrelsen visst samordningsansvar och tillsyn samt beslutsuppgifter enligt nedan nämnda lagar och miljöbalken.

Länsstyrelsen är också tillsynsmyndighet för naturreservatet och prövar ärenden enligt reservatets föreskrifter.

Inom världsarvet Drottningholm finns fornlämningar och enskilda byggnadsminnen som omfattas av Kulturmiljölagen. Fornlämningarna är skyddade enligt 2 kap och byggnadsminnen 3 kap i denna lag och Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet. Tillstånd från länsstyrelsen ska därför sökas för arbeten och åtgärder inom område med fornlämningar eller för ändring av enskilda byggnadsminnen.

Ekerö kommun ansvarar för att Drottningholm tillvaratas i den fysiska planeringen, i översikts- och detaljplaner, och vid ny- eller ombyggnad av enskilda byggnader eller hela miljöer. Kommunen ska i sitt detaljplanearbete också ta hänsyn till riksintressena och länsstyrelsen bevakar att så sker.

Kommunen arbetar även för att kommunmedborgarna ska bli mer delaktiga i världsarven genom att utveckla dessa som besöksmål och uppmuntra verksamheter med direkt anknytning till det historiska kulturarvet.

Drottningholm ingår i Ekerö kommuns översiktsplan som anger att en långsiktig och robust samhällsutveckling innebär att värna det kulturhistoriska landskapet. Ekerös profil "Kulturens övärld" innebär att kulturmiljöer och kultur är en viktig utgångspunkt och en resurs för utvecklingen av kommunens näringsliv och samhälle.

Förutom dessa aktörer finns ett antal intressenter i form av föreningar, entreprenörer, andra tillsynsmyndigheter mm.

Analys av nuvarande organisation

Världsarvet Drottningholm är i starkt beroende av att utvecklas i ett regionalt sammanhang. Idag är denna samordning inte tillfredsställande vilket innebär att länets tre världsarv driver sina egna frågor i olika sammanhang.

Det finns ett stort behov av att stärka ledning och styrning av världsarvet Drottningholm och samordna detta inom länet tillsammans med länets övriga världsarv. Dessutom är det behov av att stärka världsarvsrådet med fler resurser och fler aktörer – i det senare fallet som adjungerade.

Den formella grunden idag är inte tydligt uttryckt och de olika aktörerna i världsarvsrådet deltar i arbetet på relativt informella grunder. Det finns ingen tydlig instruktion eller arbetsordning för världsarvsrådet som är beslutad av världsarvets huvudaktörer. Den formella grunden behöver således stärkas.

Visioner för Världsarvet Drottningholm

Världsarvet Drottningholm ska mäta sig med andra europeiska världsarv av samma typ, till exempel Versailles och Potsdam, och ska kännetecknas av att vara;

- Ett världsarv som erkänns nationellt och internationellt och är känt som ett av de bäst bevarade exemplen på en kunglig slottsanläggning från 1600- och 1700-talet.
- Ett världsarv som engagerar och som är tillgängligt för alla att uppleva och lära sig mer om världsarv och platsen.
- Ett världsarv som är en resurs för lokal, regional och nationell samhörighet och identitet.
- Ett världsarv där kunskapen om dess tillkomst och utveckling ständigt ökar och bidrar till förvaltningen av området.

Framgångsfaktorer

Världsarvsrådet har identifierat ett antal framgångsfaktorer som är av särskild vikt att arbeta med och hålla ett starkt fokus på för att närma sig visionen.

1. Den mest centrala framgångsfaktorn är att bevara de unika universella värdena som världsarvet Drottningholm besitter och att på ett hållbart sätt utveckla världsarvet i samklang med utvecklingen i ett växande Stockholms län.
2. Vidare behöver världsarvet Drottningholm fortsatt vara ett attraktivt besöksmål som lockar en växande skara besökare och turister, i alla åldrar, från olika socioekonomiska bakgrunder och med funktionsvariationer. I detta ligger även att på ett hållbart sätt öka tillgängligheten och klara den publika ökningen.
3. Den tredje framgångsfaktorn är en förutsättning för de två första – att världsarvet Drottningholm har tillräckliga finansiella förutsättningar för att klara såväl bevarandet av de universella värdena samt fortsatt utvecklas som ett attraktivt besöksmål.

Världsarvet Drottningholms femårsplan

5-årsplanen utgör grunden för världsarvet Drottningholms förvaltning och styrning. Ett huvudsyfte med femårsplanen är att bevara de värden som redovisas i världsarvets SOUV. En annan utgångspunkt är att efterfölja Unescos riktlinjer i Operational Guidelines.

En huvuduppgift de kommande fem åren är att förbättra det ekonomiska läget och hitta nya intäktskällor och former för finansiering. Nuvarande ekonomiska förutsättningar säkerställer inte att världsarvsrådet har tillräckliga resurser för att utveckla världsarvet.

Det är världsarvsrådet som ansvarar för strategin och att planen följs.

Nedan visas på målbilden och de mer konkreta målområdena för de kommande fem åren.

Målbild 2025

Världsarvsrådet har beslutat följande målbild för 2025:

Drottningholm är ett världsarv med hög kvalitet som utifrån en genomtänkt och förankrad strategi erbjuder unika upplevelser med hög tillgänglighet på alla plan.

För att nå målbilden är världsarvsrådets gemensamma uppfattning att följande åtgärder genomförs inom kommande 5 år.

- Etablera ett nytt besökscenter för att förstärka besökarupplevelsen och bidra till ytterligare kunskapsspridning om världsarvet.
- Säkerställa att regionens tre världsarv har en gemensam resurs som är finansierad och som driver frågor som är gemensamma för de tre världsarven.
- Etablera en regional styrgrupp för länets alla världsarv.

Målområden 2021 – 2025

För att hantera och adressera nuläge och de utmaningar som beskrivits i den här planen så har världsarvsrådet beslutat följande målområden:

Stärkt besökarupplevelse

Målområdet innebär ett förstärkt fokus på besökarnas upplevelse av världsarvet och möjligheten att ta del av relevant information inför, under och efter ett besök. Upplevelsen ska baseras på en mångfald av berättelser, ett innehåll som väcker nyfikenhet och intresse, och vara tillgänglig för alla besökare och intresserade.

Mål 2025:

Världsarvet har ett välkomnade värdskap baserat på helhetssyn, tillgänglighet och jämställdhet;

- Världsarvet har en samlad portal för värdskapet (samlad besöksguide).
- Världsarvet har etablerat ett besökscenter som även omfattar Slottsstallet.

Stärkt finansiering och stärkta samarbeten; partnerstrategi

Världsarvet är beroende av goda samarbeten och resurser för att utveckla såväl besökarupplevelser som stärka finansieringen av världsarvets förvaltning och vidare utveckling. Idag har området stort behov av utveckling vilket har hög prioritet.

Mål 2025:

Världsarvet har skapat tydlighet kring vad det innebär att vara en samarbetspartner och har fler engagerade samarbetsparter som även kan bidra till finansiering;

Förbättrad kommunikation och dialog; marknads- och kommunikationsstrategi

Världsarvet Drottningholm har som ambition att förbättra kommunikation och dialog med de som redan känner till världsarvet såväl som att etablera kommunikation och dialog med nya målgrupper inom och utanför Sverige. Allt i syfte att visa på de unika värden som världsarvet representerar och locka fler besök till världsarvet.

Mål 2025:

Världsarvet väcker intresse och möjlighet till finansiering genom en tydlig och jämställdhetsintegrerad marknads- och kommunikationsstrategi.

*Stärkt ledning och styrning***Mål 2025:**

Världsarvsrådet vilar på en formell grund:

- Genom världsarvsrådet finns en jämställd styrelse som tar fram strategier och följer upp genomförandet.
- Världsarvet Drottningholms planer förankras och beslutas i respektive deltagande organisation/myndighet.
- Det finns en etablerad regional styrgrupp som:
  - hanterar övergripande frågor av gemensam karaktär.
  - ger världsarven en större tyngd och förankring inom regionens prioriteringar och satsningar.
- Världsarvet har en resurs som är finansierad och som driver frågor som är gemensamma för de tre världsarven.

Tillsyn

De myndigheter och organisationer som utövar tillsyn av världsarvet är framförallt Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen i Stockholm och Ekerö kommun. De lagar och bestämmelser som ska säkerställa att världsarvet bevaras är framför allt kulturmiljölagen, förordningen om statliga byggnadsminnen, miljöbalken och plan- och bygglagen (PBL).

Riksantikvarieämbetet är tillsynsmyndighet för det statliga byggnadsminnet (SBM) Drottningholm.

Bilaga 1, Statement of OUV (från UNESCO:s hemsida)

Brief synthesis

The Royal Domain of Drottningholm, situated on the island of Lovön close to Stockholm, is an exceptionally well-preserved ensemble of gardens and buildings with original interior furnishings. It includes Drottningholm Palace, the Palace Theatre, the Chinese Pavilion, Canton Village, the gardens and part of Malmen, and has been used for pleasure and summer recreation from the Baroque era until today. As the current home of the Swedish Royal Family, Drottningholm upholds a cultural continuity with the original purpose of the site.

Drottningholm Palace is representative of 17th and 18th century western and northern European architecture, and the palace grounds were also created during that period. The palace was created with strong references to 17th century Italian and French architecture. The interiors reflect Sweden's ambitions as one of the most powerful nations of 17th century Europe, from both cultural and political viewpoints. Leading Swedish architects worked together with the best craftspeople in Europe to create a unique ensemble of buildings with rich and lavish interiors.

The Palace Theatre is the only surviving 18th century theatre where the original machinery is still regularly used and the original stage sets are preserved. The sophisticated stage machinery, built by Georg Fröman according to drawings prepared by Christian Gottorp Reuss, is still fully intact, permitting quick changes of scene with the curtain up. A unique collection of stage sets, the dressing rooms, the storerooms, the scenery, and the large auditorium, seating 400 spectators, are preserved. Historical opera productions performed at the theatre are often staged and accompanied by music performed on authentic period instruments by the Drottningholm Theatre Orchestra.

The Chinese Pavilion with its incomparable combination of architecture, interior decoration and collections is preserved and is a symbol of 18th century contacts between Europe and Asia. Together with Canton Village, which includes former buildings for manufacture and living quarters for members of the royal court, this ensemble of buildings gives a comprehensive picture of court life during this era, with touches of influences from distant places.

The gardens were created during different periods and show both continuity and changes in fashion over time. The French formal garden, the rococo garden and the ideal landscape garden are preserved side by side. The French formal garden holds the world's largest collection of sculptures by Adriaen de Vries.

Malmen is an adjoining 18th century residential area for courtiers and officials of the royal court as well as a site for various palace offices. Malmen was granted a town charter in the late 18th century. The buildings in this area still partly retain their original functions, and their facades are important features of this historical setting.

The surrounding area has been part of the Crown Estate since the 16th century. The character of the landscape is a result of the way it has been used and farmed to support the Crown's need of supplies and to uphold the King's household. This continuous use and the way it is and has been managed over the years is still visible in the landscape.

Criterion (iv): The ensemble of Drottningholm is the best example of a royal residence built in the 18th century in Sweden and is representative of all European architecture of that period, heir to the influences exerted by the Chateau of Versailles on the construction of royal residences in western, central and northern Europe.

Integrity

No significant changes have been made to this World Heritage property since the time of inscription. The unique whole that existed then is still present and maintains all the necessary attributes to convey the Outstanding Universal Value of the property. The Drottningholm Palace, the Palace Theatre, the Chinese Pavilion, and the gardens remain intact and represent a royal domain with important elements of 17th and 18th century Swedish and European history.

The Royal Domain of Drottningholm has been an intercultural meeting place for centuries, from the time of its construction by architects and workers of different nationalities to the theatre activities and tourism of today. For centuries, the Drottningholm area has been used for pleasure and summer recreation. Theatre performances and the interest shown by visitors to Drottningholm both maintain this tradition and its function as the home of the Swedish Royal Family.

Authenticity

The historical setting, with the Drottningholm Palace, the Palace Theatre, the Chinese Pavilion, the gardens and the facades of Malmen's buildings, is intact in form and material from the 17th and 18th centuries. The primary guidelines for this property focus on conservation and not restoration, and on maintaining the original forms, the original materials, and the designed landscape.

Protection and management requirements

The most important Swedish legislation safeguarding the buildings and gardens of this World Heritage property is the Ordinance for State-owned Listed Buildings. The Swedish National Heritage Board, the County Administrative Board of Stockholm and Ekerö Municipality are the national, regional and local authorities responsible for granting permits for alterations to the World Heritage property and for managing the different protection zones. When Drottningholm was inscribed on the World Heritage List the boundaries of the area corresponded with the area it was given as a State-owned Listed Building in 1935. In 2014 the area of the State-owned Listed Building was extended. The current area of the inscribed property is 162.429 ha.

Three main stakeholders operate within the Drottningholm World Heritage property: the National Property Board, the Drottningholm Palace administration and the Drottningholm Palace Theatre. They work together in long-standing continuous cooperation. A management plan for the World Heritage property was adopted in 2007 by these three stakeholders. A buffer zone has been proposed where the boundaries coincide with the Nature reserve at Lovön, which was established at the end of 2015. The area of the Nature reserve will strengthen the level of protection for the area.

Current developments in the infrastructure of Greater Stockholm will affect the Drottningholm area in the future. Road 261 passed through the World Heritage property long before Drottningholm's nomination, but the traffic situation has changed significantly. Preliminary assessments indicate that adverse impacts, defined as functional, visual and noise disturbances during the construction of the Stockholm Bypass and Ekerö Road extension, are expected to affect to different degrees the attributes of the property, as well as create permanent visual changes in the pastoral landscape when the road is completed. Given these conclusions, all involved parties will aim to limit the negative impacts and work to identify new possibilities and solutions for improved accessibility to the area in conjunction with the developments related to the ongoing Stockholm Bypass and Ekerö Road extension project.

The parties will also consider the Heritage Impact Assessment which has been done in connection with the infrastructure projects. The recommendations and the results of this assessment will assist

in identifying potential courses of action to maintain the attributes of the property, its authenticity, and its integrity.

Bilaga 2, Lagrum

Förordning 2013:558 om statliga byggnadsminnen (FSBM)

Drottningholm är sedan 1935 ett statligt byggnadsminne (SBM). Riksdagen har genom bestämmelser i kulturmiljölagen (1988:950) (KML) beslutat att statens byggnader av byggnadsminnesklass ska regleras i en förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen (FSBM) som trädde i kraft 2014-01-01. RAÄ fattar beslut om skyddsbestämmelser efter att regeringen har utfört byggnadsminnesförklaring. För Drottningholms slottsområde finns skyddsbestämmelser sedan 2014-11-10 med stöd av 6§ FSBM (2013:558).

2014 beslutade RAÄ om skyddsbestämmelser för och utökning av SBM-området för Drottningholm till att även omfatta en större del av kungsgårdens område norr om väg 261. Nuvarande byggnadsminnesförklaring omfattar i princip alla byggnader inom skyddsområdet, inkluderat marken inom skyddsområdet, men skyddsnivån kan variera. Före åtgärder som strider mot skyddsbestämmelserna ska alltid tillstånd från RAÄ inhämtas.

Kulturmiljölagen (1988:950)

Inom Drottningholms slottsområde finns flera fornlämningar och byggnadsminnen som skyddas enligt 2 och 3:e kap. i kulturmiljölagen (KML). Inför ändring och ingrepp krävs tillstånd från länsstyrelsen.

Miljöbalken (1998:808)

Världsarvet Drottningholm med buffertzonen skyddas enligt miljöbalken (MB) bland annat som riksintresse. Det är riksintresse för natur- och kulturmiljövård och för friluftsliv (3 kap 6§), Mälaren med öar och strandområden (4 kap 2 §) och för yrkesfisket (3 kap 5 §). Kommunen ansvarar för att tillvarata riksintressena och länsstyrelsen utövar tillsyn i sin roll som ansvarig för det regionala kulturmiljöarbetet.

Lovö naturreservat - buffertzonen till världsarvet Drottningholm.

Länsstyrelsen beslutade 2014 att inrätta Lovö naturreservat (7 kap 4 § MB). Naturreservatet omfattar större delen av Lovö med kringliggande öar. Reservatet angränsar till det tidigare SBM-området och omsluter detta. 2014 hade det inte beslutats om en utvidgning av gränserna för SBM-området och naturreservatets gränser kom därför att utgå från SBM-gränsen från 1935. Det innebär att vissa områden omfattas av både reservatsbestämmelser och skyddsbestämmelser enligt FSBM.

Strandskydd

Längs Mälaren och inom hela SBM-området gäller ett generellt strandskydd om 100 meter på land respektive ut i vattnet (7 kap §14). Utanför SBM-området på merparten av Lovö gäller ett utvidgat strandskydd om 300 meter på land.

Biotopskydd kap (7 kap §11)

Alléer, stenmurar, odlingsrösen, mindre åkerholmar, källor, småvatten, våtmarker och öppna diken i jordbruksmark inom området skyddas genom biotopskydd enligt miljöbalken och genom § 5 Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Vattenskyddsområde (7 kap 22 §)

För östra Mälarens vattenskyddsområde, i princip inom hela Ekerö kommun, har länsstyrelsen beslutat om skyddsföreskrifter (2008-11-25) för att reglera och förhindra verksamheter och åtgärder som kan medföra vattenföroreningar och negativ påverkan vattenkvaliteten.

Plan- och bygglag (2010:900)

Ekerö kommuns översiktsplan (ÖP)

Ekerö kommun antog 2018 en ny översiktsplan (2018-03-06) - Översiktsplan för Ekerö kommun till år 2030 - med sikte på år 2050. Översiktsplanen ska ge vägledning och stöd i beslut om kommunens markanvändning, och här framgår hur kommunen tillgodoser och tillvaratar utpekade riksintressen inom kommunen. Inom buffertzonen ska all bygglovshandläggning prövas restriktivt och ny bebyggelse får endast uppföras om den anses stärka världsarvets status, tillgänglighet eller på annat sätt bidra till världsarvet.

Detaljplan för Drottningholmsmalmen

Detaljplanen vann laga kraft 2015 (2015-10-28). Gränsen för planen går vid Dragonvägens södra sida. För planen tillämpas gamla plan och bygglagen (1987:10).

Lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.

Som statschefens residens och bostad är Drottningholms slott och delar av parkanläggningen (2006-07-01) skyddsobjekt enligt 3 §/4.

Bilaga 3, Vägledande dokument

Vårdprogram

SFV arbetar långsiktigt med att alla statliga byggnadsminnen ska ha ett vårdprogram till stöd för sin förvaltning. I vårdprogrammen redovisas kulturhistoriskt värde och lämplig nivå på vården vilket är en förutsättning för att rätt vård och underhållsarbete ska kunna genomföras. Utifrån detta kan SFV sätta prioriteringsnivåer för underhåll som underlag inför den årliga anslagsfördelningen. 2019 har merparten av byggnaderna inom världsarvsområdet Drottningholm ett fastställt vårdprogram. En följd av beslutet om reviderade skyddsbestämmelser och utvidgning av skyddsområdet, är att flera vårdprogram behöver kompletteras eller revideras. Vidare finns ett vårdprogram för parken och det närmaste området och ytterligare ett för resterande del av det statliga markinnehavet på Lovö, dock saknar Kungsgården vårdprogram.

Andra dokument och planer

För parken finns ett visionsdokument, en skötselplan och en trädplan. Vidare finns skötselplaner för området norr om Ekerövägen och Kantongatan.

Heritage Impact Assessment (HIA)

Med anledning av den planerade byggnaden av Förbifart Stockholm och ombyggnad av väg 261 har det på uppdrag av Trafikverket vid två tillfällen genomförts en HIA (HIA 1 och 2) Dessa resulterade i ett antal rekommendationer på åtgärder för att bevara och skydda världsarvets värden under pågående utbyggnad, men även förslag på möjliga åtgärder för att förvalta och utveckla platsen (Heritage Impact Assessment - Phase 2. The potential impact of the Stockholm Bypass and Ekerö Road project on the World Heritage Property 'Royal Domain of Drottningholm. 2016)

Ekerö kommuns kulturmiljöprogram

Inför framtagande av en ny översiktsplan, uppdaterade Ekerö kommun sitt kulturmiljöprogram 2015.